

Motivació

Quina és la raó que ens sorprenuem espontàniament davant d'un succés determinat? Aquesta sorpresa sembla sorgir quan una observació entra en conflicte amb el nostre model mental del món. El desenvolupament d'aquest model mental és, en certa manera, el resultat d'un camí que va de sorpresa en sorpresa. És el que jo vaig experimentar en la meva infància, quan el meu pare em va mostrar una brúixola. El fet que la seva agulla assenyalés invariablement el nord va produir en mi una profunda impressió. Estava convençut que, darrere del comportament de les coses, hi havia d'existir una causa oculta que jo necessitava descobrir.

Albert Einstein

Un element clau per a l'èxit de qualsevol iniciativa que vulguem emprendre a la institució escolar és comptar amb el suport i la complicitat de tants membres de la comunitat educativa com sigui possible: com més millor! Suport i complicitat que en el marc de l'Agenda 21 Escolar són expressió de l'interès per implicar-se en un procés de canvi.

Per això, l'objectiu d'aquesta fase és suscitar i incrementar el compromís i la participació de més persones i de més col·lectius.

La motivació és **l'impuls que inicia, guia i manté un comportament específic amb la finalitat d'aconseguir la fita desitjada**: les ganes i la il·lusió que ens subministren l'energia per implicar-nos en l'acció.

A les escoles i als instituts intervenen persones molt diverses i és natural que trobem en el professorat i en altres treballadors no docents un gran ventall d'actituds i de motivacions respecte a la conveniència o l'oportunitat d'involucrar-se en l'Agenda 21 Escolar.

És possible que inicialment la preocupació per les problemàtiques socioambientals i l'interès per generar canvis sorgeixin de la iniciativa d'alguns membres o d'un col·lectiu, ja sigui de l'equip directiu, d'un sector del professorat o potser de les famílies. En altres casos, la motivació pot ser compartida per la major part del claustre, fet que facilita el desenvolupament del projecte.

Sigui quina sigui la situació inicial, hem de considerar el fet que qualsevol centre educatiu renova cada any una part de la seva població d'alumnat i de famílies i amb freqüència incorpora professorat nou. És per això que emfatitzem la necessitat de promoure accions de motivació de manera con-

tinuada, al llarg de tot el procés, i no tan sols en iniciar l'A21E.

Per seleccionar i programar activitats que ajudin a aquest propòsit és important identificar quin és el punt de partida. Es tracta de reconèixer els punts febles i els punts forts, és a dir, qui podrien ser els còmplices potencials i, si és possible, analitzar els motius que generen actituds de desmotivació. Fent aquesta mena de diagnòstic de l'escenari on volem actuar escollirem aquelles accions que poden ser més adequades i tenir millor acollida.

A l'hora de programar accions de motivació, hauríem de trobar la manera d'evidenciar la relació directa que existeix entre les nostres accions més senzilles i la seva repercussió en l'ambient. Així l'A21E no es veuria com la inclusió de noves temàtiques en el projecte curricular, sinó com una forma diferent i millor de fer les coses, que ha d'impregnar el nostre comportament diari i conformar una autèntica ètica.

Es tracta d'organitzar accions engrescadores per generar diàleg, que donin oportunitats per expressar opinions o fer suggeriments, per comparar punts de vista, per informar sobre el desenvolupament de les accions fetes o per fer, per donar a conèixer les nostres inquietuds davant determinats fets que tenen lloc en el propi entorn, per desenvolupar la capacitat de fer-se preguntes i el desig de trobar respostes o d'impli-car-se activament en la programació o l'execució del projecte que hem decidit dur a terme al centre.

Les accions poden estar adreçades a tots els sectors o a un col·lectiu específic: alumnat, famílies, professorat, personal no docent, entitats vinculades al barri, al programa o a tot el centre en general.

Recordem que:

Hem d'afavorir l'establiment d'un clima favorable, respectuós amb les concepcions i els temps personals i esperar que d'aquesta manera i a poc a poc tot-hom es vagi interessant i sentint que té alguna cosa a dir i a fer i que les seves actituds són valorades o, sí més no, compreses.

El propòsit de la fase de MOTIVACIÓ és afavorir el compromís i la participació de la majoria dels membres o col·lectius de la comunitat educativa.

Què fan les escoles?

A la recerca de suport

... finalment, ahir vam poder lliurar a les famílies els materials informatius sobre l'Agenda 21 Escolar per animar-los a apuntar-se a les diverses comissions que tenim al *cole*. Volem captar més gent perquè ens ajudi!! ...

... hola, torno a ser jo, la mestra coordinadora de la Comissió Verda: és per comunicar-vos que tenim tres nous vocals, dues mares i un pare, ara sí que serem imparables!!

Motivar els desmotivats: quin repte!

La setmana passada ens vam reunir per analitzar les causes de la desmotivació de bona part dels nostres companys i companyes amb l'esperança de trobar-hi alguna resposta. El nostre centre inclou diverses línies, des d'infantil a batxillerat. Som una bona colla de professors i professores, de fet hi ha gent amb la qual jo no he parlat mai. He convidat a tothom, però ha vingut només un petit grup. Els que han vingut ho fan de manera voluntària, sense cap imposició externa. Alguns es mostren il·lusionats i pregunten per on hauríem de començar, percebo una subtil impaciència. Volen veure resultats ... i aviat!

Tot just començada la reunió, se senten les primeres queixes:

- ... som molt pocs, els companys del meu cicle són absolutament indiferents als temes ambientals ... passen de tot ...

La Maria interromp i amb certa ironia planteja:

- Tens sort, a mi em diuen la “maniàtica per l'ecologia”, em fastigueja tant que acabo discutint-me amb qualsevol que es posi al meu camí... Afortunadament amb els alumnes és diferent, ells són permeables a tot el que els proposo.

Per a la Maria i per a la resta dels professors, resulta evident que el primer és aconseguir que els seus companys de treball vibrin en la seva mateixa sintonia. Estic d'acord amb ells. La pregunta és com aconseguir-ho.

Les respostes no es fan esperar:

- Cal motivar-los...
- Cal explicar la importància de participar-hi...
- Penso que els falta informació, no ho fan de mala fe...

Mentre suggereixen alternatives per millorar la informació, em pregunto: en quin tipus d'informació estem pensant?, és un problema de la quantitat o de la qualitat de la informació?, la possessió de coneixements és garantia de canvi?

No vull desanimar-los amb les meves preguntes, ja veurem què passa, més endavant.

El valor de la comunicació: tenim una ràdio

Els nois i noies de 3r i 4t hem decidit fer una ràdio ambiental. Cada programa que s'emet es basa sobre un tema d'interès de l'ambient. Cada trimestre escollim un tema. Llavors investiguem i elaborem un guió on hi ha una breu explicació de la problemàtica, aspectes i consells per millorar i un conte que representi el nostre tema. Després busquem les músiques i assagem el muntatge del nostre programa de la Ràdio de les Tres RRR. Després anem al Centre de Recursos del nostre barri on hi ha una emissora i enregistrem el programa que s'emet en directe per Internet.

Hem fet un programa sobre el tema del reciclatge i el pròxim serà sobre la contaminació. Al juny farem un programa de cloenda i presentarem un resum de totes les activitats de l'Agenda 21 escolar on també donarem uns consells ambientals de cara a l'estiu.

Al començar el curs hem instal·lat una cartellera

Vam buscar un lloc ben visible a l'entrada de l'escola i vam començar a posar informacions molt diverses sobre temàtiques socioambientals: retalls de premsa amb notícies i articles d'opinió, anuncis sobre cursos i conferències, un fulletó sobre bones pràctiques relacionades amb el consum de l'aigua, algun treball dels nostres alumnes...

Quan havia transcorregut un mes, vam començar a sospitar que la cartellera no tenia més entitat que la taca d'humitat amb la qual vivíem des de feia temps i que ningú semblava veure.

Ens vam reunir a prendre un cafè i a pensar que alguna cosa s'hauria de canviar. La Roser proposà compartir la nostra preocupació amb els seus alumnes i la primera resposta va ser decisiva:

- Quina cartellera?, va preguntar en Manel.

Ens tornem a reunir. Decidim començar per definir qui seran els destinataris de la cartellera: els alumnes? les famílies? els nostres companys i companyes? És evident que, si volem que la consultin els alumnes, no pot estar a l'alçada d'un adult. El destinatari definirà també el contingut de la informació, el llenguatge, la complexitat... Finalment algú suggereix que la cartellera podria ser gestionada pels mateixos alumnes i d'aquesta manera seria més probable que el seu interès per llegir-la augmenti.

Hem plantejat als grups de 5è i 6è la idea de formar un grup voluntari que coordini i es faci responsable de la cartellera. Els nens i les nenes s'entusiasmen i posen mans a l'obra. Decideixen que els càrrecs de responsables seran rotatius i duraran un mes, que hi haurà seccions fixes com al diari, que ells mateixos triaran els millors treballs del mes per posar-los a la cartellera, que hi haurà un racó d'informació per a les famílies i per als mestres i comentaris de llibres i pel·lícules i

Només cal pensar com animar a la gent a acostar-se a la cartellera i a llegir-la...

Del desànim a la confiança

Moltes vegades tenim la sensació de trobar-nos sols i ens preguntem si tots aquests esforços i tot el temps dedicat serveixen per a alguna cosa. La resposta la podem trobar en el moment menys pensat. Avui, al caseller de secretaria, m'he trobat un parell de CD amb una nota que deia: “Són per llençar, quan vindrà el Punt Verd Mòbil?”.

El pregó de Carnestoltes

El pare de la Sandra i en Ferran ens ho deia a cada reunió: està molt bé el que feu a l'escola: els tallers de natura, les activitats a l'hort, amb les tortugues, al bosc...

- Però i el reciclatge?

Calia tractar el tema: els residus. La selecció d'escombraries i el reciclatge a l'escola d'una manera que ens impliqués a tothom: petits i grans. Calia també trobar una forma d'introduir la qüestió que fos entenedora, atractiva i engrescadora. Ens va semblar una bona idea iniciar la campanya a través de la festa de Carnaval: els alumnes de 6è, a classe de plàstica, abordarien el tema i confeccionarien un Carnestoltes fet de materials de rebuig.

Per altra banda, el pregó tractaria sobre la selecció d'escombraries i en Carnestoltes, de forma irònica i divertida, ens “manaria” posar-nos a reciclar.

*Aplaudiu, galifardeus,
que he sortit d'una galleda
per venir a dir, com cada any:
De la gresca obro la veda!*

*Si us explico que he nascut
dintre d'un contenidor,
no us esvereu, poca-soltes.
No us penseu que faig pudor!*

*Estic fet de molts colors,
d'objectes que algú ha llençat,
de pots ampolles, de papers...
Jo sóc l'home reciclat!*

*Tinc pulmons de tetrabrik,
tinc la cara de bidó,
músculs de llauna i de plàstic
i la llengua de cartró.*

*He vingut a divertir-vos,
De tot vull que us en rigueu,
"pro" també vinc a manar-vos:
vatua el món, recicleu!*

*Que dins les escombraries
(no feu ganyotes de fàstic)
hi ha gent que ho barreja tot
tant si és orgànic, com plàstic.*

*Pareu atenció al que us dic:
Ho esteu tot contaminant
i a fer un món més sostenible
ja us podeu anar afanyant!*

*I ara que m'heu escoltat;
Jo, escombriaire imperial,
el Rei de la Brossa Neta,
inauguro el CARNAVAL!*

*Feu el que us vingui de gust.
Crideu ben fort i salteu,
engegueu-ho tot a dida,
balleu fins que rebenteu.*

*"Pro", sobretot, no oblideu
El que acabeu de sentir.
Que ningú no s'"escaquegi".
Vinga, tothom a obeir!*

*Si no voleu portar el món
a les seves acaballes,
Redimonis bufaruts!
Seleccioneu les deixalles!!!*

*No empastifeu el planeta!
volem la terra ben neta!!!
cal que separem la merda!
tots volem la terra verda!!!*

El missatge va ser molt ben rebut per part de tota l'escola, la forma com s'havia introduït ho feia fàcil... i aquell any, per primer cop, no es va cremar el Carnestoltes, sinó que, seguint les seves consignes, es va desmuntar el ninot per poder-lo reciclar separant les seves parts segons els materials.

Què més fan les escoles i els instituts?

- ▶ Vam organitzar una taula rodona adreçada a les famílies sobre “L’alimentació infantil”. Paral·lelament l’alumnat va fer un taller de cuina.
- ▶ Forma part de la nostra tradició organitzar dues vegades a l’any una xerrada, una conferència o una taula rodona amb la participació de persones vinculades a un tema d’interès i d’actualitat: experts, usuaris, alumnat, organitzacions no governamentals, entitats, etc.
- ▶ Convidem companys d’altres centres del barri, perquè ens parlin dels seus assoliments i de com superar els possibles obstacles.
- ▶ Regularment compartim amb els companys i companyes del claustre una experiència viscuda amb l’alumnat dins o fora del centre o una activitat realitzada amb un grup concret.
- ▶ Intercanviem els materials, idees o suggeriments recollits en un curs o seminari.
- ▶ Cada curs escolar organitzem una festa aprofitant un esdeveniment, per exemple el Dia del Medi Ambient, el Dia de l’Aigua, etc.
- ▶ El Dia Europeu sense cotxes, vam convidar tota la comunitat educativa a una bicicletada.

- ▶ L’alumnat organitza cada any un debat intern sobre un problema concret de l’entorn o del centre o d’una notícia periodística.
- ▶ L’alumnat de cicle superior fa una campanya breu però intensa sobre una temàtica d’actualitat o entorn d’un esdeveniment: dia sense cotxes, dia de l’arbre, dia de la solidaritat, etc.
- ▶ Hem elaborat una enquesta d’actituds envers el medi ambient, la vam enviar a les famílies, al professorat i a l’alumnat de secundària. Finalment hem comunicat els resultats i les conclusions al web del centre. Hem sabut que altres instituts fan accions semblants aprofitant la revista de l’institut.

- ▶ Fem visites que promoguin l'interès sobre la problemàtica socioambiental, per exemple: visita a una depuradora, a una instal·lació d'energia solar, a una deixalleria, o fem un recorregut guiat per la ciutat o el barri, etc.
- ▶ Hem col·locat caixes decorades en totes les aules per tal de recollir papers usats per una cara perquè d'aquesta manera puguin ésser reutilitzats.
- ▶ Després d'una festa amb presència de l'alumnat i de les famílies, vam mesurar el pes i el volum d'algunes fraccions de residus (llaunes i envasos de plàstic) i vam representar en un mural l'impacte ambiental que suposa la utilització d'aquests envasos.
- ▶ Hem organitzat un taller de fabricació de joguines amb material de rebuig per a les mares i pares dels nostres menuts. Hem aprofitat l'ocasió per discutir criteris a l'hora de comprar joguines: criteris econòmics, ambientals i educatius.
- ▶ Freqüentment convidem les famílies –mares, pares, avis o àvies–, a col·laborar activament en alguna de les accions programades en l'A21E: ajudar en feines relatives a l'hort, al jardí, transmetre vivències o records, etc.
- ▶ Realitzem una proposta d'intercanvi de llibres amb la participació de les famílies, amb altres centres educatius o entitats del barri i a propòsit del dia de Sant Jordi.
- ▶ L'alumnat va explicar les dades i conclusions de l'ecoauditoria del paper als cursos que no hi van participar.

Reflexions sobre la pràctica

Al llarg d'aquests 10 cursos d'A21E hem comprovat un creixement exponencial de la motivació per les problemàtiques ambientals. La percepció de les problemàtiques ambientals s'ha anat ampliant, del local al global, de la gestió dels recursos a la seva distribució, dels símptomes a les causes. Alhora, ha anat creixent la consciència que darrere els conflictes ambientals n'hi ha de socioeconòmics i culturals, i que tots els grans problemes –la pobresa, el consum dilapidador, la degradació ambiental, el creixement de la població o els conflictes entre grups humans– estan íntimament interconnectats.

Aquest augment de la motivació explica en gran part el nombre d'escoles i d'instituts interessats a iniciar i continuar fent educació ambiental i les actituds proactives d'un nombre gens menyspreable de membres de les comunitats educatives.

Aprendre dels èxits és una estratègia que ens ha donat moltes satisfaccions, però també hem d'analitzar l'origen de les dificultats per ser capaços de modificar-ne les causes i no tan sols els símptomes.

Tal com insinuava una de les mestres dels exemples anteriors, sembla que la manca d'informació actua negativament a l'hora de convidar el professorat, altres treballadors no docents, les famílies i fins i tot l'alumnat a involucrar-se en un projecte de canvi. "Tot no serveix per a res", "això no és més que una moda", "jo no 'crec' en aquestes coses", són alguns dels arguments dels "desmotivats". De

ben segur aquesta resistència de vegades passiva (jo no hi participo) o activa (fomentar un cert malestar) té també altres causes que haurem d'intentar analitzar. Ara volíem centrar-nos en el paper que té la informació a l'hora d'ajudar a motivar els desmotivats.

Resumint, ens preguntem: és necessari conèixer per canviar?, és suficient?

Moltes vegades la informació està disponible però no arriba al destinatari i això passa amb l'alumnat, però també amb el professorat o amb la ciutadania en general. Què impedeix les persones apropiar-se del missatge?

L'experiència docent ens ofereix nombrosos exemples de situacions en què es produeix una asintonia entre el que ensenyem i el que els alumnes aprenen. Les causes són múltiples.

Per exemple:

- ▶ la relació entre els continguts proposats, el desenvolupament cognitiu i els requisits per assimilar cadascun d'aquests continguts,
- ▶ les dificultats que sorgeixen a partir que l'alumnat interpreta la informació des de representacions diferents dels que planteja el professor,
- ▶ i també a causa de la manca de motivació.

És clar que no n'hi ha prou d'oferir informació. Hem d'aconseguir passar **de la informació a la comprensió**. Un possible camí és promoure un flux d'informació bidireccional, és a dir, generar un veritable procés comunicatiu. Escoltar, assabentar-se, donar "permís" per opinar... Potser aquesta sigui una de les claus per aconseguir que molta més gent comenci a apropiarse de la informació disponible i augmenti la seva motivació.

Altres pautes per augmentar la motivació poden passar per:

- ▶ donar un marge de llibertat respectant els temps i l'autonomia personal,

- ▶ tenir en compte les necessitats i prioritats de cada col·lectiu per tal d'adequar la temàtica o la proposta,
- ▶ afavorir l'intercanvi de parers per compartir objectius i creences comunes,
- ▶ suggerir accions originals, creatives,
- ▶ incrementar la responsabilitat personal i col·lectiva,
- ▶ oferir informació transparent, actualitzada, contrastada i, molt especialment, no dogmàtica.
- ▶ ajudar a pensar que hi ha bons motius per involucrar-se
- ▶ ajudar a descentrar-se, facilitar que es puguin veure les coses des del punt de vista dels altres,
- ▶ destacar la importància de sentir-se competent,
- ▶ fer visibles els èxits assolits i agrair la participació o les propostes a les persones que les han fet arribar.

Recordem que:

Independentment de la temàtica escollida per portar a terme la vostra Agenda 21 Escolar, tots els centres s'haurien de plantejar accions de motivació.

La motivació és, sense dubte, una condició necessària, tot i que no suficient, per promoure en les persones la percepció i el desig d'un canvi positiu, és el motor que –sí es donen les circumstàncies favorables– posarà en marxa un procés de transformació.